

ganjalo bo smrt, Vrata življenja). Vprašanja o bistvu ljubezni, smislu življenja, človekovem bistvu... ostajajo odprta brez zadovoljivega odgovora.

Četrti cikel, Na dnu studenca, stopnjuje subjektov umik v samoto, naravo (Igra s črko o, Lakota). Epitaf domovini, zadnji tekst cikla, je že groteska, parodija slovenskih pesnikov, ki so opevali njeno rojstvo in smrt, slovenskih slikarjev, ki so jo različno upodabljali, besedo samo razvrednotili.

Peti cikel, Zastavonoša, zabriše bivanjski problem, v ospredje stopijo prekmurski motivi: Mura, štokrlja, zemlja. Tekst Zborovanje samo še potrjuje že spoznano minljivost vrednot, bivanja, vendar ne več različne informacije o sebi, ampak o zgodovinski skušnji. Zadnji tekst, Zastavonoša, je lahko samo še pregled razvoja subjektive mladinske ideologije, revolucije, razvoja in spremembe življenja, medtem ko se svet sam za človeka ne zmeni: minljivost človekovega bivanja ni v skladu z večnim svetom. Konec zbirke, tekst Bele trave, je potrditev umiranja, konec bivanja, umik, nesmisel.

Zbirka Razpadanje logično nadaljuje zbirko Lipov bog (1971). Pripovednost tekstov, z največkrat enopomenskimi, jasnimi teznimi, idejnimi stavki, onemogoča različna bralčeva opomenjanja, zapira jih v majhno sporočilno vrednost, brez možnosti sopomenov, odprtih interpretabilnih mest. Zbirka je kompozicijsko urejena, razdeljena na pet ciklov, v vsakem je tekst z igro z različnimi vokali (Igra s črko a, e, i, o, u), kar lahko razumemo kot razveljavljanje pomenskosti tekstov, celotne ontološke problematike. Nihanje med urejenostjo in neurejenostjo posameznih tekstov (kitica, verz, rima) je v zbirki neločljivo. V zbirki Razpadanje je še večno uveljavljeno antropocentrično načelo, tako da se avtor uvršča v tisti tok sodobne slovenske poezije, ki ne zanika človeka kot središče sveta, ampak mu pomeni človek z njegovimi ontološkimi

problemi še vedno osrednji pesniški element, tekst sam pa izpoved bivanjskih problemov. Igra besed, eksistenčne danosti, biti, brezpomenskosti je v zbirki Razpadanje samo navidezna.

MILOŠ MIKELN, KAKO SE JE NAŠA DOLINA PRIVADILA SVOBODI

Literarni tekst Miloša Mikelna Kako se je naša dolina privadila svobodi,* s podnaslovom Pretežno vesele zgodbe iz prvega leta po veliki vojni, hoče ubesediti prvo povojno obdobje, obdobje obnove. Avtor se loti teme po že pretečenih poltretjih desetletjih zaradi prepričanja, da omogoča šele določena časovna odmaknjenost uvidenje polpretekle zgodovine v pravi luči. Pisatelj namen je potemtakem opisovanje določenega kraja in ljudi po pravici in resnici, ki sta v tem primeru lahko le še smešni. Časovno odmaknjena pripovedovalčeva perspektiva ima sicer lastnost pripovedovanja resnice, vendar se resničnost resnice odkrije le tedaj, če je horizont gledanja celovit, pregleden, in ki ga pisec sam v uvodu utemelji.

»Prvič, v knjigi sem hotel imeti red. To je pri opisovanju današnjih časov nemogoče doseči. Tisti čas pa je v nasprotju z našim imel svoj red. Bil je pregleden čas. Vsi smo dobro vedeli, kje in kako in zakaj je kaj in kdo. Skoraj vse je bilo tako, kakor mora biti. Za tisto redko, kar ni bilo, kakor bi moralo biti, pa je vsakdo vedel, kako bi naj bilo.« (str. 5)

Po Mikelnovem prepričanju pripoveduje resnico dobe lahko le tisti, ki se mu zdi danes smešna in ji je lahko adekvaten le humorni, satirični literarni način ubeseditve, ne pa kritično realistični. Branje trinajstih akcijskih zgodb, izsekov iz neposredno povoj-

* Miloš Mikeln, Kako se je naša dolina privadila svobodi (Obzorja, Maribor 1973, opremil Janez Bernik, str. 156)

nega časa to povsem potrjuje. Dolina je simbol splošnega povojnega načina življenja, dela in mišljenja ljudi, postane simbol določene dobe, opazovane z določene časovne odmaknjenosti.

Mikelnov satirično-humorni pisateljski postopek ubeseditve kmečkega, podeželskega življenja prvih povojnih let temelji na posameznih izsekih, ki predstavljajo vrsto najbolj tipičnih oblik taktirnega načina življenja, družbene stvarnosti. Hudo resne oblike, običajne in edino prave, se nenadoma, ob časovni odmaknjenosti pokažejo smešne: komična postane na primer predstava domačega gledališča, odkritje kegljišča s prvim pijanim kegljačem in pretepom, praznovanje prvega maja, ženitev mladega Sadarja, medvaško ljubosumje s pretepom, poročno potovanje, obvezni odkup, pisanje parol, razobešanje za stav . . .

Mikeln izbira predvsem take situacije, kjer je temelj celotne zgradbe trinajstih zgodb akcija posameznih akterjev ob situacijski komiki. Psihologija akterjev, njihov karakter, se razkriva v akcijah, v posameznih scenah, podrobnih orisih brez komentarjev, ki učinkujejo komično s svojo situacijo samo. In prav zaradi tega je potreben časovni odmik, ki ga pisec zagovarja. Mikeln hoče v posameznih zgodbah orisati čim več nasprotujočih si, različnih tipov oseb, ki naj bi predstavljale kar se da celovit presek dobe, predvsem seveda različnih tipov ljudi, tipičnih za ubesedeni čas. Tako nastane vrsta literarnih likov, ki tvorijo neke vrste mozaik celote: hromi Repovž, mežnar Kolbezen, Parni Jurij-Jumbo, nekdanja veljaka Sadar in Kramer, uradnik Ogrižek, ženin Sadar, nevesta Marija, stari in mladi Mrak . . .

V Mikelnovem tekstu Kako se je naša dolina privadila svobodi prevladujejo humoristično-satirični elementi nad kritičnimi. Pisec dobe, ki je imela posebne družbene in moralne zakonitosti, ne obsoja in tudi ne išče nikakršnega razlagalnega, razumevajočega od-

nosa. Njegov humor in satira pomenita sprejemanje danosti, kakršna se je razkrila le ob časovni odmaknjenosti. S tem, da noče avtor posegati v polpretekli čas sam, teži humoristično-satirični pripovedni pristop ubeseditve enotnega časa in prostora k realizmu, vendar se nam zdi, da je kljub nedvomni humoristični težnji idealizacija v nekaterih primerih preveč očitna, pretirana in nepotrebna. Mikelnov tekst Kako se je naša dolina privadila svobodi je komunikativen, lahko berljiv, z njim se uvršča avtor v ne preveč obsežno slovstveno literarno satiro in humor.

MATE DOLENC, ALELUJA KATMANDU

Po Menjalnici leta 1970 in Petem nadstropju trinadstropne hiše leta 1972 se Mate Dolenc predstavlja s tretjo knjigo, Aleluja Katmandu.* S temo o mladi generaciji na prehodu iz pubertetnega obdobja v obdobje zrelosti, o generaciji na prehodu iz kolektivnosti, grupaštva, klape v individualnost, posebnost, samostojnost, o generaciji z istimi normami, se uvršča v že znani kalup, v katerem se ubesedena tema ponavlja že skoraj stereotipno.

Dolencov postopek pisanja, njegova pripovedna perspektiva, je najbolj običajen: piščevo vsevedno, olimpijsko, obvladajoče stališče, iz katerega opazuje svoje like od začetka do konca teksta, ne da bi pripovedno perspektivo spreminjal, izoblikoval na literarno-tehnično zahtevnejši, izvirnejši način. Tok zgodbe teče linearno, sledimo mu ob Damjanovem razmerju do svoje družbe, staršev, okolja, ne da bi tok pretrgala retrospektiva, ne da bi osnovnemu toku pripovedovanja dodal in razvil stranske.

* Mate Dolenc, Aleluja Katmandu. Mladinska knjiga 1973, zbirka Nova slovenska knjiga, opremil Borut Kovšec, str. 115.